

4. Мамчур Л.І. Мовна і комунікативна компетентність особистості: суть і характерні ознаки. *Педагогічні науки*. 2006. Вип.4. С.193–197.

5. Огнев'юк В. Інтеграційні горизонти української освіти: відкритість системи і пріоритет національних інтересів. *Освітологія*: навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / уклад. В.О.Огнев'юк, С.О.Сисоєва. Київ: Едельвейс, 2013. С.43-45.

6. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. *Вища освіта України*. 2013. №3. С.11–116.

7. Про вищу освіту: Закон України №1556-VII від 01.07.2014 р.
[URL:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18)

Любінецька Марія Ігорівна,
кандидат філологічних наук, викладач,
кафедра української та зарубіжної літератури
і методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ТЕМА ВІЙНИ НА УРОЦІ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ Р. АНДРІЯШИКА «ЛЮДИ ЗІ СТРАХУ»)

Сьогодні література про війну, на жаль, актуальна. У читачів є потреба подивитися на проблему прямо, без романтизації та пропаганди. У цьому контексті роман нашого земляка Р. Андріяшика «Люди зі страху» заслуговує на особливу увагу. Автор отримав Національну премію імені Т. Шевченка, а твір входить до сотні знакових романів за версією Українського ПЕН-клубу, як «один із небагатьох текстів про Першу світову війну, написаний із перспективи українського досвіду» [6]. Вважаємо за необхідне вивчати та популяризувати зазначений текст у рамках курсів з української літератури, літературного краєзнавства.

У романі «Люди зі страху» Р. Андріяшик зумів окреслити українську національну ідею та дати війні інше потрактування. Тут немає героїв, лише жертви, тому автор підкреслює, що війна – це про чисте зло та механізми продукування насильства. Прокіп Повсюда, якому вдалося вижити і

повернутися в рідне село з італійського фронту (де воював за чужу державу), змінився назавжди. Його дім знищено, батьки повмирали, дівчина вийшла заміж за іншого. Персонажа не покидає відчуття, що стражданням ще не кінець: кого не забрав у засвіти тиф, того заморив голод. У людей відбирали останню їжу, прирікаючи на страшну смерть. За словами В. Кузьменка, насильство «не лише знецінює людську індивідуальність і на генетичному рівні закладає у підсвідомість українців почуття страху, а й підриває моральні сили нації та її духовну спромогу» [4]. На час дії роману Західноукраїнська Народна Республіка з останніх сил намагається втриматися, однак, їй це не вдається. Прокіп Повсюда констатує занепад мрій та сподівань українського народу, який нищать всіма можливими методами та способами, адже «люди зі страху не можуть творити історію» [4].

Слід акцентувати, що у вирі безглуздя та беззаконня, Прокіп все ж живе мрією про особисте щастя: побудувати дім, створити сім'ю, працювати на рідній землі. Та страх є постійним супутником, як і відчуття беспорядності. Саме тому персонаж спочатку тримається осторонь від політичної боротьби за права українців. Психічний злам відбувається внаслідок паралізуючої сили страху, адже автор зображає не ідеалізованих героїв, а звичайних людей: мінливих, нестабільних, наївних. Роздумуючи про руйнівні наслідки війни, Прокіп доходить до думки про її неминучість у разі, коли одну з двох націй пригноблюють.

Вивчення творів про війну неможливе без історичної довідки та маркування важливої інформації. Так учителям слід розповісти про Першу світову війну, про те, як галичани боролися за чужу імперію в лавах австро-угорської армії, про те, що стріляти доводилося в українців, які були по той бік лінії фронту, про становлення ЗУНР та національний спротив. За словами О. Ісаєвої, «Відсутність догматичних тверджень з боку учителя чи в тексті підручника, натомість наявність альтернативних думок, які будуть провокувати критичність думки учнів, є обов'язковими під час вивчення творів антитоталітарного спрямування» [2]. Також підкреслюємо, що перед вивченням текстів про війну, вчителів необхідно враховувати психологічний стан учнів та дотримуватися загальнолюдського принципу «Не нашкодь!». Сприймання людей, які пережили війну, кардинально відрізняється від позиції стороннього.

Безсумнівно, тема війни – надзвичайно важка та вразлива. Та мусимо докласти зусиль, аби навчитися говорити про власні травми, страхи та болі. Часто можемо зіштовхнутися з упередженням, що українська література меншовартісна. Але це ще один стереотип, нав'язаний ворогом. Українські письменники не тільки орієнтувалися на європейський канон, але самі вносили лепту у його творення. Так, науковиця Л. Тарнашинська підкреслює, що Р. Андріяшик «уперше у світовій літературі художньо розробив екзистенційну концепцію страху – страху перед соціальним та національним гнобленням, нівеляцією особистості під тиском тоталітаризму» [5]. Відтак час особливо пильно прочитувати твори, які за допомогою художньої форми застерігають нас від небезпеки диктаторських режимів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андріяшик Р. Люди зі страху. УкрЛіб (Бібліотека української літератури). URL: <https://www.ukrlib.com.ua/> (дата звернення 18.11.2023).
2. Ісаєва О. Особливості вивчення літератури в школі під час і після війни. [Електронний ресурс]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38280/Isaieva.pdf?sequence=1> (дата звернення 17.11.2023).
3. Кіраль С. Роман Р. Андріяшика «Люди зі страху» в контексті тоталітарної доби. [Електронний ресурс]. URL: <http://lib.idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/vipusk-2.pdf#page=13> (дата звернення 18.11.2023).
4. Кузьменко В. Люди зі страху не можуть творити історію (екзистенційна концепція страху в епічних полотнах Р. Андріяшика). URL: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/374> (дата звернення 17.11.2023).
5. Слабошпицький М. Подолання страху і пошук надії: Проза Романа Андріяшика. *Дивослово*. 2003. № 10. С. 5-7. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20170510-podolannya-strahu-i-poshuk-nadiyi-proza-romana-andriyashika> (дата звернення 17.11.2023).
6. Спецпроект Українського ПЕН та онлайн-журналу The Ukrainians Від Сквороди до сьогодні: 100 знакових творів українською мовою. URL: <https://pen.org.ua/vid-skovorody-do-sogodennya-100-znakovyh-tvoriv-ukrayinskoyu-movoyu>